

ESEJ

U školskoj godini 2024./2025. ispituju se sljedeća književna djela:

1. Sofoklo, *Antigona*
2. Kranjčević, Silvije Strahimir, izbor iz poezije
3. Kafka, Franz, *Preobražaj*
4. Marinković, Ranko, *Kiklop*
5. Matoš, Antun Gustav, izbor iz novela (*Cvijet sa raskršća, Camao, Kip domovine leta 188**)
6. Šenoa, August, *Prijan Lovro*

1. SOFOKLO “ANTIGONA”

ANTIČKA KNJIŽEVNOST

- lat. classicus – uzoran
- razdoblje od 8. st. prije Krista do 5. st. poslije Krista
- naziva se i antička književnost (antička – stara)
- dijeli se na: 1.) staru grčku književnost
2.) staru rimsku književnost

1.) grčka književnost

- razdoblje klasične knjiž. započinje Homerovim epopejama: *Ilijadom i Odisejom*
- u 5. st. pr. Krista razvila se tragedija iz obreda posvećenih bogu Dionizu
- najveći grč. tragičari su: Eshil (*Okovani Prometej*)

Sofoklo (*Antigona, Kralj Edip*)

*značaj grč. književnosti: razvoj sva 3 književna roda: lirskog, epskog i dramskog

2.) rimska književnost

- nastavak na staru grč. književnost – do savršenstva dovedena komedija
- Plaut – najznačajniji rim. komediograf (komedija *Škrtac* – uzor mnogim piscima)
- posebno je zastupljeno pjesništvo
- najznačajniji pjesnici: Vergilije, Katul, Horacije, Ovidije

*značaj rim. književnosti: nisu stvorene nove književne vrste, nego su do savršenstva dovedene postojeće knjiž. vrste

Sofoklo, *Antigona*

- najveći grčki tragičar
- tragedija u 7 činova
- **TRAGEDIJA** – dramska vrsta u kojoj glavni lik smrtno stradava
- vrijeme radnje: 444. pr. Krista;
- mjesto radnje: Teba
- tema: sukob pojedinca (Antigone) i vlasti (Kreonta)
- likovi:

ANTIGONA - Edipova kći (Edip - bivši kralj Tebe koji se nakon osobne tragedije oslijepio i otišao iz Tebe) odvažna, hrabra, suprotstavila se vlasti

- prati ju očevo prokletstvo (Edip je u neznanju ubio vlastitog oca Laja i oženio se vlastitom majkom Jokastom)
- pokopala je brata Polinika iako je Kreont zabranio njegov pokop
- sestrińska ljubav i religiozna obveza (pokojnika se mora prekriti zemljom kako bi mu duša našla mir u podzemnom svijetu - Hadu) ne dopuštaju joj da bratovo tijelo ostavi divljim psima – božanski zakon važniji joj je od zemaljskog
- njena propast je neizbježna: ako ne sahrani brata, krši božanski zakon, a ako ga sahrani, krši ljudski
- kazna koja slijedi: živu su je zatvorili u kraljevsku grobnicu
- na kraju si oduzima život kako bi si prikratila muke

KREONT- tebanski kralj, Antigonin ujak, tiranin

- izdaje naredbu da će onaj tko sahrani Polinika biti osuđen na smrt (Polinik se borio protiv Tebe) – tom naredbom izaziva gnjev bogova

IZMENA - Antigonina sestra, plaha, mirna, pokorava se Kreontovoj naredbi

HEMON - Kreontov sin, Antigonin zaručnik

- pokušava spasiti Antigonu, no pronalazi je mrtvu
- u očajanju oduzima si život

EURIDIKA - Kreontova žena, ubija se saznajući za tragičnu sinovu smrt

ETEOKLO I POLINIK - Antigonina i Izmenina braća, pogibaju u borbi za prijestolje

TIRESIJE – tebanski prorok, proriče Kreontu tragediju

- tragediju pokreće sukob između Antigone i Kreonta - imaju različit sustav vrijednosti:

ANTIGONA

1. važniji joj je božanski zakon
(time krši zemaljski zakon)
2. na prvom mjestu joj je obitelj
(ljubav prema bratu)
3. vodi je ljubav

KREONT

1. važniji mu je zemaljski zakon
(time krši božanski zakon)
2. na prvom mjestu mu je domovina
(mržnja prema neprijatelju)
3. vodi ga mržnja

2. *Silvije Strahimir Kranjčević (1865. - 1907.)*

HRVATSKI REALIZAM

- obuhvaća razdoblje od **1881. do 1892./1895.** – **zag. studenti zapalili mađ. zastavu**

/ /
umro A. Šenoa Matoš izdao novelu “Moć savjesti”

- lat. realis – stvarno, istinito, realno
- 80- tih god. 19.st. položaj Hrvatske u sastavu Austro-Ugarske postaje sve teži
- Hrvatska ekonomski propada, politički je razjedinjena (dolazi do sukoba između hrv. stranaka)
- 1883. na hrv. bansko prijestolje dolazi Khuen Hedervary (vladao do 1903.g)
- za vrijeme njegove vladavine provodi se mađarizacija
- završetak realizma: 1895.- zagreb. studenti javno na trgu zapalili mađ. zastavu u znak protesta
- pisci smatraju da u knjiž. stvaralaštvu nema uljepšavanja ni idealiziranja (zamjerka Šenoj)
- dužnost pisca je da se kritički odnosi prema društvu

- **KARAKTERISTIKE REALIZMA -**

1.pisci su politički i društveno angažirani (Eugen Kumičić, Ante Kovačić, Ksaver Šandor Gjalski i Silvije Strahimir Kranjčević bili su uključeni u rad Hrv. stranke prava)

2.pisci opisuju kraj iz kojeg potječu - regionalizam

Slavonija - Josip Kozarac (u „Teni” opisuje Vrbanju)

Josip Eugen Tomić (u romanu „Opančareva kći” opisuje Požegu u 19.st)

Primorje i Istra - Vjenceslav Novak (u romanu „Posljednji Stipančići” opisuje propast patricijske obitelji u Senju)

Eugen Kumičić (u romanu „Začudeni svatovi” iznosi sliku života u Istri)

Zagorje – Ante Kovačić (u romanu „U registraturi” govori o raslojavanju sela)

K.Š. Đalski („Ugledni i plemeniti Cintek”)

3.u djela se unose autobiografski elementi („U registraturi”)

4.u djela se unose romantičarski elementi („U registraturi”, „Opančareva kći”)

5.književne vrste: roman pripovijetka, novela

- TEMATIKA REALIZMA -

1. **odnos sela i grada** (A. Kovačić “U registraturi”)
2. **propadanje plemstva** (K.Š. Đalski “Ugledni i pl. Cintek”)
3. **život intelektualaca** (K.Š. Gjalski „U noći”)
4. **socijalni problemi** (V. Novak „Iz velegradskog podzemlja”, „Posljednji Stipančići”, J. Kozarac „Tena”)

- **Časopisi:** *Vijenac* (uređuje ga Fran Folnegović)

Hrvatska vila (A. Harambašić)

Balkan

Nada (sarajevski časopis, okupljao je književnike Zagreba, Sarajeva i Beograda; uređuje ga **S. S. Kranjčević**)

- rođen u Senju (obilježena početnu fazu njegova stvaralaštva)
- bio je odličan gimnazijalac, ali nije maturirao zbog sukoba s profesorima
- upisuje se u senjsko sjemenište odakle je ubrzo upućen u Rim radi školovanja za svećenika
- u Rimu uči teologiju i upoznaje Bibliju kao izvoriste likova, motiva i svjetonazora u svojem budućem književnom stvaralaštvu
- odustaje od svećeništva, napušta Rim i vraća se u Hrvatsku
- dolazi u Zagreb (ne u Senj, zbog neslaganja oca s odlukom o napuštanju sjemeništa) gdje živi kao siromašni student i ulazi u krug pravaša okupljenih oko pjesnika Augusta Harambašića
- zahvaljujući Strossmayerovoj novčanoj naknadi, uspio je završiti učiteljski tečaj
- budući da je bio pravaški orijentiran, u Khuenovoj Hrvatskoj nije mogao dobiti posao te kao učitelj službuje po Bosni i Hercegovini
- u Sarajevu je, uz učiteljski rad, radio i kao urednik časopisa *Nada*
- ondje je osnovao i obitelj

Književno stvaralaštvo:

Pjesničke zbirke: Bugarkinje, Izabrane pjesme, Trzaji te oratorij Prvi grijeh

(*oratorij - veliko muzičko djelo napisano za dramski sadržaj)

S.S. Kranjčević, **Eli! Eli! Lama azavtani?!**

(Bože! Bože! Zašto si me ostavio?!)

*riječi su koje je, prema predaji, Krist izrekao kada je bio razapet na križu

- pjesma govori o smislu Kristove žrtve koju je Isus učinio za čovjeka
- naime, od njegova raspeća do danas povijest je sramotna za čovječanstvo (puna je krađa, krvoprolića, siromaštva, zatvora, bluda, nepravde svake vrste...)
- povijesne su se prilike mijenjale (ropstvo - feudalizam - kapitalizam - socijalizam - suvremeni kapitalizam...), ali bit je ostala ista
- do današnjih dana nema ploda od Kristove žrtve, a jedino što ostaje jest spoznaja o vječnoj ljudskoj patnji i mukama življenja
- pjesnik ironično iznosi svoj stav, revolt i zgražanje nad takvim stanjem

Vrsta strofe: četrnaesterački distisi

S.S. Kranjčević, **Mojsije**

Oblik pjesme: dijaloški oblik u većem dijelu (razgovor između Mojsija i Boga), ali ima i pripovjedačkih dijelova (kada govori o narodu)

Vrsta pjesme: misaono- refleksivna pjesma

Motiv: izbavljenje židovskoga naroda iz ropstva

Pjesma ima lirske (osjećaji i misli), epske (fabula i likovi) i dramske elemente (dijalog)

- ❖ izvor nadahnuća za ovu pjesmu pronašao je u Bibliji.
- ❖ Mojsije je starozavjetni lik koji je izveo, uz Jahvinu pomoć, izraelski narod iz egipatskoga ropstva
- ❖ umjesto da se klanja Bogu i veliča ga, narod se klanja zlatnom teletu
- ❖ vidjevši to, Mojsije u ljutnji i razočaranju razbija ploče s deset zapovijedi koje je dobio od Boga
- ❖ Mojsije je doveo narod do Obećane zemlje, ali u nju nije nikad ušao (umro je)

U pjesmi se suprotstavljaju tri „osobe“ i tri svjetonazora: Mojsijev, Jahvin i svjetonazor naroda.

Mojsije - istaknuti je pojedinac koji ima uzvišene ideale (sloboda, pravедnost i jednakost među svim ljudima i narodima). Moli Jahve za pomoć da bi ostvario te svoje ideale. Ponizan je i iskren pred Bogom. Na kraju posumnja u vlastito pravo da narodu nametne svoje ideale i stoga mora

umrijeti. On je „genij“ (posrednik između neba i zemlje).

Jahve - sve što se događa na zemlji gledano s njegovih nebeskih visina izgleda sitno, maleno, neznatno i bezvrijedno („S visina mojih, ljudski jadniče, Jednako mal je piramida rt“).

U njegovim su očima svi jednaki. Nevoljko pomaže Mojsiju, ali ga upozorava: „Mrijeti ti ćeš kada počneš sam
U ideale svoje sumnjati“

Narod - cilj mu je lagodan život, prednost daje materijalnim nad duhovnim vrijednostima. Nije zadovoljan Obećanom zemljom.

Univerzalno, općeljudsko u Mojsiju:

- odnos pojedinca i njegovih ideala (na što je sve spreman pojedinac da bi ostvario svoj ideal, kako (ne)ostvarenje njegovih ideala djeluje na njega)
- odnos između izdvojenoga pojedinca i kolektiva (skupine, mase)
- odnos prema materijalnim(novac,zlato..)i duhovnim(sloboda,ljubav,vjera..)vrijed.
- ljudsko stremljenje božanskom (stremljenje ljudskog duha prema slobodi)
- pravda i jednakost kao životne vrijednosti (odnos pojedinca i naroda prema pravdi i jednakosti)

Završna misao: Kranjčević preko ovog lika promišlja odnos pojedinca (idealista, hrabrog, upornog i pobožnog) i kolektiva (materijalista, uljuljanog u lagodan život nesposobnog da bilo što kaže ili se izbori za bolji život, zadovoljnog neslobodom)

Jezik i stil: Kranjčević nasljeđuje biblijsku temu i uzvišeni stil, a to se vidi po uporabi:

- a) stilski obilježeni riječi (*pustara / pustinja; prosjeknu / prosiječe...*)
- b) brojnim epitetima (*zlopatno, pospano, tvrda, zlokobna...*)
- c) inverziji (*ropstvo zlopatno / zlopatno ropstvo...*)
- d) glagolom koji je često na kraju stiha (*I proketo će navijek ostati...*)
- e) aforističnim mislima (*Svačije je pravo disati...*)

Ideja pjesme nalazi se u stihovima: „Mrijeti ti ćeš kada počneš sam

U ideale svoje sumnjati“

S.S Kranjčević, **Gospodskom Kastoru**

* Kastor je jedan od najvećih grčkih junaka (nakon Herakla)- ironija jer ovdje je Kastor pokorni psić

Tema: socijalna

Motiv: cijela je pjesma oblikovana alegorijom jer govoreći o psu pjesnik zapravo progovara o određenom sloju ljudi

Pristup: kritički i satirički jer pjesnik nema dobro mišljenje o tom sloju društva (gospodski Kastor uvijek je u toplom i na sigurnom, kroz život ide podvita repa, kakva god poniženja doživio, nije nikakav problem jer on zna da će biti zbrinut)

Analiza pjesme:

1. strofa: pjesnik se obraća starim antičkim pjesnicima, ispričavajući se što će od njih od njih posuditi klasičnu strofu
2. strofa: ispričava se i Kastoru dragom, gospodskom psiću što ga uznemirava u njegovom drijemežu na mekom sagu
3. i 4. strofa: zasnovane su na kontrastu između Kastora koji uživa u toplini doma, mekoći saga i svim blagodatima udobnoga života i promrzlih, gladnih pasa koji lutaju snježnim ulicama u potrazi za hranom

Od 5. strofe pjesnik uvodi motiv ljudi, prikazujući u obliku alegorije čovjekov život od rođenja do starosti. Govori o onom sloju ljudi koji je uvijek spreman na laskanje in dodvoravanje ne bi li za sebe izvukao kakvu korist u životu.

To su **beskičmenjaci** koji nemaju svoje stavove, ali tim su dodvoravanjem i laskanjem priskrbili sebi lagodan život u obilju (SVEVREMENOST).

Opći smisao pjesme:

Kranjčević ovom pjesmom, kao pravi realistički pisac, ukazuje na negativne društvene pojave i licemjerje, dodvoravanje, laskanje, a sve kako bi pojedinci ostvarili osobnu korist i lagodan život bez znoja i muke (Bez muke nema nauke)

Služeći se ironijom i sarkazmom ukazuje na način života kojem teži većina i pisac to osuđuje i žestoko kritizira.

Poneki su ljudi uvijek samo puzavci u životu bez imalo ponosa i ljudskog dostojanstva, sve su uvrede i poniženja spremni otrpjeti zbog poneke privilegije.

Takvih ljudi ima u svakom vremenu i u svakom društvu pa kažemo da ova pjesma ima svevremensku, uvijek aktualnu tematiku.

Poanta pjesme: izrečena je u posljednjim dvjema strofama u kojima pjesnik razotkriva alegoriju: „Sve mi se čini, da ste – uglavnom – svojom metodom Kastore dragi, malko slijedili – ljude“

Napomena: Kranjčević je po samoj svojoj prirodi bio buntovnik, nezadovoljnik, često je dolazio u sukob s vlastima i birokracijom na koju se ova pjesma i odnosi.

Jezik i stil: uzvišeni (u neskladu su s temom o kojoj pjesnik govori) IRONIJA

3. FRANZ KAFKA „PREOBRAŽAJ“ (njemačka avangarda)

Franz Kafka (Prag, 1883. – Prag, 1924.) – austrijski pripovjedač, rođen u obitelji njemačkih Židova
- djetinjstvo provodi pod nesmiljenim autoritetom oca, što će ostaviti neizbrisiv trag na njegovoj osjetljivoj psihi i slabom tjelesnom ustroju
- za života je objavio tek nekoliko pripovijetki, među njima i Preobražaj, 1915., dok je većinu svojeg opusa oporučno namijenio spaljivanju
- njegovu knjiž. ostavštinu spasio je i kasnije objavio Max Broder: romani - Proces, Amerika, Dvorac; Pisma Mileni i dr.; pripovijetka: U izgradnji kineskog mosta.
- Kafkin opus sadrži elemente ekspresionizma: osjećaj straha, i usamljenosti protiv društvenog mehanizma koji ugrožava slobodu pojedinca i zahtjeva slijepo pokoravanje
- u njegovim djelima ima elemenata nadrealizma: halucinantne vizije.

elementi sna > nadrealistički element

osjećaj straha, nemoći, unutarnjeg krika > element ekspresionizma

intervencija u logiku svijeta > dadaistički element

problem ljudskoga života > egzistencijalistički element

- pripovijetka
- preobrazba – temeljita promjena nastala tijekom dužeg vremena (metamorfoza)
- **preobražaj** – velika, vidljiva promjena oblika
- preobražaj - fizički (promjena oblika - Gregor Samsa postaje kukac)
  - psihički (promjena u samom Gregoru - razmišljanje o samom sebi i svom životu)
- tema: odnos pojedinca i obitelji
- glavni lik:
  - Gregor Samsa** - trgovački putnik, sve teže podnosi posao, putovanja
    - jednog jutra probudio se preobražen u golemom kukca

- promijenio se i fizički i psihički, zadržao je ljudsku svijest
- svoju preobrazbu doživljava gotovo normalno
- njegova preobrazba uvodi pomutnju u kući
- nadao se da će se obitelj brinuti za njega
- prvih dana bolesti njeguje ga sestra, a mati se nada da će ozdraviti
- odnos obitelji svakim danom je sve gori (za njih je on strano tijelo)
- dolazi do preobrazbe i u obitelji: svi ukućani rade
- Gregor gubi mogućnost govora i priliku da objasni da u njemu još uvijek živi njihov sin i brat
- u njemu nema pakosti niti pobune, osjeća se krivim, odobrava nehumane postupke svojih ukućana
- njegova smrt svima donosi olakšanje

- Kafka u pripovijetki govori:
  - o poremećenosti odnosa unutar obitelji
  - o osamljenosti
  - o otuđenosti
  - o tjeskobi
  - o nehumanosti

- apsurdnim motivom preobražaja Kafka se koristi kako bi izrazio odnos obitelji prema pojedincu i na taj način pokazao položaj pojedinca u društvu

- Franz Kafka** (Prag, 1883. – Prag, 1924.) – austrijski pripovjedač, rođen u obitelji njemačkih Židova
- djetinjstvo provodi pod nesmiljenim autoritetom oca, što će ostaviti neizbrisiv trag na njegovoj osjetljivoj psihi i slabom tjelesnom ustroju
  - za života je objavio tek nekoliko pripovijetki, među njima i Preobražaj, 1915., dok je većinu svojeg opusa oporučno namijenio spaljivanju
  - njegovu knjiž. ostavštinu spasio je i kasnije objavio Max Broder: romani - Proces, Amerika, Dvorac; Pisma Mileni i dr.; pripovijetka: U izgradnji kineskog mosta.
  - Kafkin opus sadrži elemente ekspresionizma: osjećaj straha, i usamljenosti protiv društvenog mehanizma koji ugrožava slobodu pojedinca i zahtjeva slijepo pokoravanje
  - u njegovim djelima ima elemenata nadrealizma: halucinantne vizije.

4. DRUGA MODERNA (Kiklop)

- razdoblje u književnosti od 1952. do 1969. g.
- naziv „druga moderna”- zbog sličnosti s modernom iz razdoblja od 1892. do 1914. (mnoštvo stilova, usmjerenost na europsku i svjetsku književnost)
- prijelomna godina u poslijeratnom razdoblju je 1952.g.
- dolazi novi naraštaj pisaca rođenih između 1920. i 1930. koji su hrv. književnost doveli do preporoda (književnost je od 1945. do 1952. bila vezana za politiku)
- počeli su se okupljati oko čas. „KRUGOVI” koji je pokrenut 1952.g. (urednik Vlatko Pavletić)
- poetiku „krugovaša” najbolje izražava krilatica V. Pavletića – „*Neka bude živost.*”
- „krugovaši”: ☺ žele slobodu u umjetničkom stvaranju
  - ☺ ne prihvaćaju nikakve konvencije ni pravila
  - ☺ ne prekidaju s književnom tradicijom (uzori: Matoš, Šimić, Ujević)
  - ☺ otvaraju se prema europskoj i svjetskoj književnosti
- u razdoblju ”krugovaša“ (1952.-1958.) najzastupljenije je pjesništvo
- poezija “krugovaša” govori o htijenjima i željama, te o problemima našeg čovjeka (u poeziju prodire govor ulice - slang) - pjesnici: Jure Kaštelan, Vesna Parun, Josip Pupačić, Slavko Mihalić, Ivan Slamnig, Vesna Krmpotić, Slavko Mađer, Nikola Miličević, Mak Dizdar,
- u razdoblju 50-ih i 60-ih god. svoje zbirke pjesama objavljuju istaknuti pjesnici poput : Ujevića, Cesarića i Tadijanovića- najzastupljenije prozne vrste su novela i roman
- najčešće teme su: ratna problematika te opis psihičkog života intelektualaca
- pisci: Vjekoslav Kaleb (*Divota prašine*), Vladan Desnica (*Proljeća Ivana Galeba*), Petar Šegedin (*Djeca božja*), Mirko Božić (*Kurlani*), Slobodan Novak (*Mirisi, zlato i tamjan*), **Ranko Marinković** (*Ruke, Glorija, Kiklop*)
- godine 1961. počinje izlaziti novi čas. „RAZLOG” (izlazi do 1968.; književnici - razlogovci)
- časopis je promicao poeziju i kritiku
- razdoblje “razlogovaca” traje od 1961. - 1968.g.
- „razlogovaci“ su: Danijel Dragojević, Dubravko Horvatić, Zvonimir Majdak, Ante Stamać
- na poeziju “razlogovaca” velik utjecaj imala je filozofija egzistencijalizma
- tematika: egzistencijalni problemi, beznađe, urbani život
- proza je slabije zastupljena
- stariji pisci u tom razdoblju stvaraju svoja velika djela: **R. Marinković „Kiklop”, S. Novak „Mirisi, zlato i tamjan”, M. Krleža „Zastave”**
- ostali časopisi: Književnik” (1959.-1961.), „Umjetnost riječi” (1957. – izlazi i danas)

Ranko Marinković (1913., Vis – 2001., Zagreb)
“Kiklop”

- OŠ pohađao je u rodnome mjestu, gimnaziju u Splitu i Zagrebu
- diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu
- bio je direktor Drame HNK u Zagrebu, a od 1951. i profesor na zagreb. Akademiji za kazališnu umjetnost
- djela: “*Ruke*” (zbirka novela); romani: “*Zajednička kupka*”, “*Never more*”
drame: “*Glorija*”, “*Albatros*”
- **moderni roman** (razlomljena struktura, opis psih. života likova, unutarnji monolog)
- **simboličan naslov – kiklopi** – jednooki divovi iz grč. mitologije (najpoznatiji je **Polifem**), **ljudožderi**
- kiklop – simbolizira rat i ratna stradanja, kanibalski svijet, ljudsku animalnost
- vrijeme radnje: predratno i ratno doba (od 1939. do 1941.) – početak rata
- mjesto radnje: Zagreb
- tema: rat i njegove posljedice u čovjekovu životu
- likovi:

Melkior Tresić (Eustahije, Kior) – moderni Odisej koji se odupire ratu (kiklopu)

- intelektualac, prof. filozofije, novinar, kazališni i filmski kritičar
- opsjednut strahom od rata i smrti
- izglednuje se kako bi izbjegao mobilizaciju
- dane provodi u kavanama i ispraznim intelektualnim razgovorima
- ljubuje s Enkom, žudi za Vivijanom
- ne snalazi se u surovom svijetu vojarne – spas vidi u bolnici
- dospijeva i u ludnicu iz koje je otpušten i proglašen nesposobnim za vojsku
- vraća se u opustošen grad
- prijavljuje se u vojsku kako bi pronašao smisao svog postojanja, ali se u zadnji čas predomisli i bježi
- slomljen i razočaran puže prema zoološkom vrtu (Zoopolis) simbolično pokazujući čovjekov pad od humanog bića do četveronošca sposobnog samo za golo preživljavanje

Maestro (Ludi Kukac) urednik gradske rubrike, pijanac

- ubila ga električna energija; svoje tijelo prodao je anatomskom institutu

Ugo (Parampion) – novinar, šaljivdžija, ženskaroš

Atma (Adam) – Melkiorov susjed, kiromant (čita budućnost iz dlana)

Vivijana – žena Melkiorovih snova

Enka – Melkiorova ljubavnica, razmažena bogatašica, bludnica

Don Fernando – novinar

Čičak, Major, Krele

- roman možemo podijeliti na tri tematske cjeline:

- 1.) Melkiorov život prije odlaska u vojsku
- 2.) Melkiorov život u vojsci, bolnici i ludnici
- 3.) Melkiorov život nakon izlaska iz ludnice

- naslov upućuje na intertekstualnost (utjecaj jednog knjiž. djela na drugo): rat kao suvremeni kiklop Polifem koji prijete čovjeku

- unatoč jedinstvenoj radnji u Kiklopu možemo uočiti 3 razine:

- 1.) realistička – predratni intelektualni svijet usredišten u gostionicama
- 2.) arhetipska (prauzor) – pojava mitoloških ličnosti – kiklop, Odisej, Menelaj
- 3.) onirička (onirizam – stanje duha slično snu) – drama o sudbini brodolomaca s broda Menelaj

5. **ANTUN GUSTAV MATOŠ**

- pripovjedač, pjesnik, kričar, putopisac, feljtonist
- najistaknutiji hrvatski književnik u razdoblju hrvatske moderne
- rođen u Tovarniku 30. lipnja 1873.
- u Zagrebu je završio OŠ i 6. razred gimnazije (školovanje nastavlja u Beču)
- 1892. vraća se u Zagreb i 1. put se javlja u književnosti novelom “Moć savjesti”
- 1893. počinje služiti vojni rok, ali već iduće godine bježi iz vojske u Srbiju
- sljedećih 14 godina živjet će u tuđini: Beogradu, Beču, Ženevi, Parizu
- 1908. vraća se u Zagreb (nakon amnestije)
- 1910. polaže ispite za učitelja, no za velikog pjesnika i domoljuba nije bilo posla
- umire 17. ožujka 1914.

HRVATSKA MODERNA

- obuhvaća razdoblje od 1892. / 1895.g. do 1914. / 1916.g.
- hrv. modernu dijelimo na 2 razdoblja:

1.) 1897.- 1903.

- hrv. pisci se upoznaju s novim europskim pravcima
- sukob mladih i starih književnika (ne prihvaćaju novu književnost)
- vezana je uz događaj koji se zbija 1895. kada su zg. studenti zapalili mađ. zastavu (zabranjeno im je daljnje školovanje u Zg. te odlaze na studij u Beč, Prag, Graz) - mladi (modernisti) zahtijevaju potpunu slobodu u umjetničkom stvaranju
- to je razdoblje bez većih literarnih ostvarenja
- **1900.g.-** objavljene dvije pjesničke zbirke: V. Nazor “Slavenske legende” i Milan Begović “Boccadoro”

2.) 1903. – 1916.

- ostvarena su najbolja lirski, prozna i dramska djela
- **1909.g.** - najplodnija god. hrv. moderne
- središnje mjesto u pripada **A. G. Matošu**
- ostali pjesnici: Vladimir Vidrić, Vladimir Nazor, Fran Galović, Dragutin Domjanić, Janko Polić Kamov
- razvoj dijalektalnog pjesništva – **D. Domjanić i F. Galović** – kajkavsko narječje

V. Nazor – čakavsko narječje

- u proznom stvaralaštvu pisci
- opisuju kraj iz kojeg potječu:

A.G. Matoš – Zagreb i okolica

Ivan Kozarac – Slavonija

Dinko Šimunović – Dalmatinska zagora

- glavni junaci proznih djela su intelektualci koji se ne snalaze u svakodnevnom životu (**Janko Leskovar** „Misao na vječnost”; **Milutin Cihlar Nehajev** „Bijeg”)
- u dramskom stvaralaštvu ističu se: **Ivo Vojnović**, **Josip Kosor** i **Milan Begović**
- dolazi do ispreplitanja stilova: 1.) impresionistički (dominantni stil u pjesništvu)
2.) simbolistički (A.G. Matoš)
3.) ekspresionistički (Galović, Kamov)

- 1914.g. objavljena je zbirka „**Hrvatska mlada lirika**” u kojoj su objavljene pjesme Ive Andrića, Kamova, Galovića, Tina Ujevića ...

Antun Gustav Matoš kao novelist

Antun Gustav Matoš, Camao

Camao je bila (prema Matoševoj napomeni) mistična ptica za koju su srednjovjekovni Španjolci vjerovali da ugiba kad žena prevari muža.

SIMBOLIKA - i u ovoj je noveli Camao ptica (papiga), ali ona ne ugiba, nego umiru nevjerna žena (Fanny) i njezin ljubavnik (Alfred Kamenski).

Camao je skrivio njezinu smrt i tako on postaje simbol sudbine, zle kobi (veza s **Gavranom**, E.A.Poea).

GLAVNI LIKOVI - **Alfred Kamenski** glazbenik je koji luta Europom. Muče ga nejasne čežnje, miješa san i javu, osjeća gađenje prema životu i prema navikama drugih ljudi.

Ipak se ne ubija „jer mu se smrt činjaše možda još gorom brukom od života.“

Volio je i ljubio samo ono što je daleko, nedokučivo i što nije imao
(nalik na romantičarske junake!)

- *Fanny* je drukčija od ostalih žena: lijepa i fatalna, a takva je njihova
ljubav: kratka, intenzivno proživljena, strasna – tragična.

STIL - Ova novela Matoševoj simbolističkoj i bizarnoj prozi.

Tu sklonost prema bizarnom Matoš preuzima od E. A.Poea.

“CVIJET SA RASKRŠĆA”

NOVELA – kraća epska vrsta u kojoj je opisan neki zanimljiv i neobičan
događaj (tal. novella – “mala novina”)

- utemeljiteljem novele smatra se tal. pisac Giovanni Boccaccio [Đovani Bokačo]
- karakteristike novele: 1.) opisuje zanimljiv i neobičan događaj
  - 2.) pojavljuje se jedan ili dva lika
  - 3.) pisana u prenesenom značenju
  - 4.) završava poantom (osnovna misao)
- “Cvijet sa raskršća” – najljepša Matoševa novela (posvećena njegovoj zaručnici Olgi Herak)
- simbolična novela: *cvijet* - simbolizira ljubav prema ženi, prema domovini
raskršća - simboliziraju Matoševa putovanja, lutanja
- vrijeme radnje: nedjelja (ljetno)
- mjesto radnje: franc. gradić N
- tema: susret pripovjedača i lijepe Izabele
- likovi: Izabela – lijepa, slijepa djevojka
  - simbolizira sve ono za čim Matoš teži – domovinu, ljubav,
ženu - a u čemu ne može uživati

Solus (lat. solus-sam) – sam pripovjedač, litalica,

- osuđen na lutanja jer je njegova domovina
neslobodna
- teži za slobodnom Hrvatskom i pravom ljubavi
- o ljudima i svijetu govori s gorčinom (ljudi su
robovi, svijet je mučilište, a čovjek je čovjeku tamničar...)

- novela ima dva sloja:

GORNJI SLOJ (NEVJEROJATNI)	DONJI SLOJ (VJEROJATNI)
- pojava lijepe i slijepe Izabele	- slika i sudbina Hrvatske za vrijeme Austro - Ugarske
- težnja pripovjedača da spasi Izabelu	- nemogućnost pripovjedača da pomogne domovini

- lirski elementi i noveli: iskazivanje osjećaja, slikovitost izraza (uz pomoć epiteta, poredbi, metafora, pjesničkih slika)
- poanta – san o slobodi Hrvatske je nedostižan

Antun Gustav Matoš

"KIP DOMOVINE LETA 188*"

- kip = slika
- književna vrsta: crtica
- vrijeme radnje: kraj 19. st.
- mjesto radnje: Trg bana Jelačića u Zagrebu
- opisan je istinit povijesni događaj: građanska pobuna u Zagrebu (zbog odluke o postavljanju mađarskih natpisa na urede)
- tema: pojedinačni pokušaj pobune
- likovi: piljar Jožica Pogačić
njegova žena Pepica
- Jožica Pogačić bježi pred vojskom
- Pepica hrabro ostaje te pogiba, simbolizira Hrvatsku
- Jožica Pogačić umire, očajan zbog smrti svoje žene
- pokopani su tajno
- crtica opisuje hrvatski mentalitet u vremenu intenzivne mađarizacije
- sav se otpor mađarizaciji, nakon bučnih parola i velikih riječi, sveo na prkosnu reakciju jedne ostarjele piljarice, svi su se drugi razbježali
- Matošev stav: iskazuje prezir prema mlakom stavu hrvatskih političkih predstavnika prilikom uvođenja mađarskih natpisa („Kada se ušeptrljiše Zagrepčani...“)

6. Protorealizam (Šenoino doba)

- razdoblje u književnosti od 1860. do 1881. g. (od ilirizma ka realizmu)
- naziva se još i Šenoino doba (najznačajniji književnik toga razdoblja)
- to je razdoblje bez većih literarnih ostvarenja
- nakon ukidanja Bahovog apsolutizma (1860.g.) dolazi do stvaranja novih političkih stranaka: narodnjačke, unionističke, pravaške
- veliku ulogu u prosvjećivanju naroda imala je Narodna stranka, a narodnjak i biskup Josip Juraj Strossmayer zaslužan je za osnivanje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (1876.) i Zagrebačkog sveučilišta (1874.)
- Šenoa je svojim pripovijetkama „Prosjak Luka”, „Prijan Lovro”, „Branka” otvorio put ka hrv. realizmu
- najčešće teme u Šeninim djelima su: 1. školovanje siromašne seoske djece
  - 2. odnos sela i grada
  - 3. propadanje plemstva,
  - 4. jačanje građanske klase
- te će se teme kasnije razraditi u razdoblju hrv. realizma
- 1874. Šenoa počinje uređivati časopis “Vijenac”
- predstavnici: August Šenoa, Mirko Bogović, Luka Botić, Franjo Ciraki, Josip Eugen Tomić

August Šenoa

PRIJAN LOVRO

- psihološko-socijalna novela
- kompozicija – prstenasta
- okvirna priča – razgovor pripovjedača i udovice o književnosti
- priča o prijanu Lovri – dokaz da su sudbine naših ljudi inspirativne za stvaranje dobrih i zanimljivih književnih djela
- tema: tragična sudbina inteligentnog mladića seoskog podrijetla
- mjesto radnje: Ljubljana, Prag, Postojna
- vrijeme radnje: sredina 19. st.
- fabula: - svećeničko zvanje – jedini dostupni vrhunac Lovrinog životnog uspjeha
  - zbog želje za znanjem, radom, punim življenjem i ljubavlju, odustaje od svećeničkog zvanja
  - otac zalaže imanje i daje Lovri novac za studij jezikoslovlja

- kada otac pada u dugove, Lovro se želi oženiti bogatom djevojkom da bi ga spasio
- iako je osjećao iskrenu naklonost prema djevojci, u to nitko nije vjerovao
- razočaran u ljude, ljubav, pravdu i istinu, ubija se
- fatalnost žena u Lovrinu životu (Malvina, Minka, Anđelija)
- socijalni problemi: bijeda inteligencije i bahatost aristokrata, nastojanje siromašnih da poprave svoj položaj u bezobzirnoj strukturi društva, problem školovanja siromašnih mladića seoskog podrijetla
- romantičarski elementi: osjećaj različitosti u odnosu prema društvu, razočaranost u prave ljudske vrijednosti, osjećaj suvišnosti
- realističko prikazivanje stvarnosti: sudbina pojedinca, položaj hrv. naroda i hrv. čovjeka, odnos između viših i nižih slojeva, psihologija seljaka i sitnih građana